

IVAN IVAČKOVIĆ

BEZVERJE

PRIPOVEST O NERAZUMU, MILOSRĐU
I POSLEDICAMA

■ Laguna ■

Copyright © 2016, Ivan Ivačković
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Hvala Titu Strociju, Ani Frančeze i Helmutu Hejtu

Slika na prednjoj korici:
Mikelandželo Merizi da Karavađo,
L'Incredulità di san Tommaso (detalj), 1601–1602

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

BEZVERJE

Pozdravljam vas, užasi! Zdravo, adski svete!
Džon Milton, *Izgubljeni Raj*

I

Zašto me držite ovde? Ko ste vi, moj dželat ili dobročinitelj? Nameravate li da me lečite ili da me pogubite? Ništa nisam skrivio. Nikome nikada nisam naudio. Je li ovo tamnica? Ne zaslužujem da budem zatočen. Častan sam čovek. Pesnik, ako baš hoćete. Lečenje mi nije potrebno, zdrav sam. Pao sam u groznicu, ali preležao sam je i očistio se. Bolest je za mene prošlost, a ovo što se događa poslednjih dana, ovi bezazleni napadi, kratki delirijumi, pa čak i krv koju iskašljavam, samo su zakasnela grmljavina posle nevremena.

Važno je da se setim one večeri? To je bilo tako davno. Ali, ispričaću vam. Da, do detalja; sećanja su još živa.

Bilo je mlako, mirno predvečerje. Prethodnih dana vlažan vetar zakovitlao je sa zemlje lišće, prljavštinu i prašinu koja se lepila po ljudima i kućama.

Delovi grada izgledali su kao da ih je zadesila erupcija vulkana, pa je lava posivela, skorila se i otvrdnula. Kao da je okamenjeni mulj ukočio živa bića i njihove domove. Prošlo je mnogo vremena otkad nam se to poslednji put dogodilo, ali takva sudbina zasigurno će opet snaći grad rođen pored planine što bljuje vatru i vrelo kamenje.

Malo sam odlutao u mislima, oprostite. Gde sam stao? Da, znam. Sačekao sam da se vetar smiri i, pri kraju dana, izašao iz kuće. Uputio sam se ka groblju. Potrebna mi je tišina. Tamo je niko ne remeti. Mrzim larmu, a konačnost groblja najbolje je utočište od nje.

Otišao sam do majčinog groba. Kleknuo sam, poljubio dlan, a onda ga položio na nadgrobni kamen. Svaki put pokušam da nateram sebe da poljubim sâm kamen, kao što to čini moj otac, ali nikada ne uspem. Plašim se raznih zaraza. To je razumljivo, zar ne? Vremena su strašna, bolesti haraju svom snagom, a ja sam u većoj opasnosti nego mnogi drugi. Lako se razbolim. I, da vas ne lažem, za to krivim majku. Bila je slabog tela i preosetljive duše. Često u postelji, umotana u obloge. A otac, začudo, nikad nije spoznao bolest.

Vidim da se mnogima događa što i meni: postaju žrtve slabijeg roditelja. Možda je to put ka napretku čovečanstva? Nasleđujući bolesti umesto zdravlja, učimo kako da ih savladamo. Što više bolesti dobijamo u nasleđe, više razvijamo veštine i lekove kojima

ih pobeđujemo. Da su svi nasleđivali mustru jačeg roditelja, čovek uveliko ne bi znao šta je bolest. Ne bi bili potrebni ni lekovi ni vidari. Volja je božja da su nam ipak potrebni, kažete? Vi verujete u Boga? Ja ne verujem. Zadrhtali ste sve do noktiju. Plašite li se da ćete biti kažnjeni zato što su vam uši čule nečiste reči? Nemate ozbiljnijih grehova koji vam ne daju mira? Vi ste tu da pitate? Najednom ste hrabri i osorni. A kažem li da Boga nema, opet ćete da se tresete. Moje vas reči ne plaše nego vređaju? Sad lažete kao pseto; naravno da vas na smrt plaše. Ali, da se ne biste bojali ni vređali, možemo se dogovoriti da Bog ipak postoji, pa makar postojao samo koliko i naš razgovor. I, evo, verujem da je Bog, koji, vama za ljubav, ovog trenutka postoji, u potpunosti prepustio ljudima brigu za njihovo zdravlje. Možda mu je prevelik napor da ih čuva. Može biti i da ga naprosto nije briga. Sigurno se nije povukao da bi nas nečemu podučio. Razvijanje naših sposobnosti da se odbranimo od bolesti samo je posledica božje lenjosti ili nezainteresovanosti. Zato vi imate čime da se bavite. Jer, izgleda da ste ipak neki lekar. Plod ste božje mrzovolje. Ali nije ni Bog ništa bolji, čim vam pomaže svojom lenjošću. Ili imate neki dogovor s njim. Da, tako je. Vama je Bog *potreban*. Potreban vam je jer ste se on i vi, melemari, zaverili protiv ljudi. Ja to najbolje znam. Držite me ovde na silu. Ali ako ispričam to što vas zanima, valjda ćete me

pustiti. Biće da sam vam zato poverio i kako za svoje loše zdravlje krivim majku. To ne zna niko osim vas. Otkrio sam malu tajnu, otkriću i neke druge, veće, pa ćete me možda osloboditi. Ako to i ne učinite, znajte da sam ja iznutra već slobodan.

Da nastavim o onoj večeri? Dobro. Kada sam pošao sa groblja kući, a to je vrlo kratak put, naišao sam na prosjaka. Otac me je učio da treba davati milostinju. Pridržavao sam se tog plemenitog nauka kad god sam mogao. Zato sam i tada spustio novčić na ispruženi dlan. Prosjak se osmehnuo, mada je znao da je vrednost nevelika.

Produžio sam i ubrzo stigao do stračare pred kojom uvek stanem. Mogao sam da krenem od groblja i na drugu stranu, onu sa koje sam došao. Ali ponekad osetim kako izvesno vreme moram odstojati ispred te kuće. Dok je padao mrak, obuzela me je takva potreba, mučna i nesavladiva.

Kuća je bila toliko dotrajala da se činilo kako će svakog trenutka klonuti. Iskrivila se kao da je dobila snažan udarac u trbuh. Zgrčila se i skupila. Setio sam se kako su se nekada davno oko nje okupljali psi, koji su plašili prolaznike. Pamtim lavež i iskeženu čeljust psa koji bi iznenada izjurio pred kuću. Sećam se zuba koji se odjednom nađu tik uz nogu prolaznika. Ljudi bi pretrnuli, odskočili u stranu i požurili. Ali već dugo nisam video te zube ispred stračare, niti sam mogao da se setim kada sam poslednji put zapazio

da je u nju neko ušao ili iz nje izašao. Odavno je bila napuštena, ali još se nije srušila. Opstajala je kao spomenik ljudskom zlu i obesti.

Pomislio sam kako će mi se pred odlazak na onaj svet sigurno ukazati prizor koji sam za života video samo u svojoj glavi, ali koji se, kazano mi je, odigrao u toj kući. Prizor u kojem nekoliko bezdušnika nasrće na jednu devojkicu. U mojoj glavi tu sliku ne prati nikakav zvuk. Iz mraka, kao da se načas približe vatri koja ih obasjava, izranjaju i brzo se u tamu vraćaju zubi krvoloka koji napadaju. Onda se pojavljuje devojčin lik, izobličena od bola i neverice. Vidim je kako se otima poput uplašene ptice. Pritiskaju joj dlanove, kolena i glavu da ne bi mogla da se pomera. Njenu vrisku i pozive za pomoć guše šakama, kao što se grob zatrpava zemljom. Vidim njene neme jauke i plačne, užasnite oči. Vidim je sasvim jasno. To je moja voljena.

Kada se ta strahota dogodila, bili smo mladi, tek porinuti u svet. Njeni zlotvori zarili su zube u sve čari koje je život počinjao da nam nudi. Posle te svireposti, razboleli smo se i propali. Pretvorili smo se u dve ruine i otpali jedno od drugog kao što kraste otpadnu od kože kada se osuše i stvrdnu. Promicale su godine. Više je nikada nisam sreo.

Dok sam stajao ispred stračare ponovo sam se setio svega toga. Pomislio sam kako će i ona uskoro nestati, urušiti se, a njena unutrašnjost zinuće

kao raka. Ustajali vazduh koji zaudara na zločin, na iživljavanje – ispariće, do kraja razređen i neprepoznatljiv. I više nigde, osim u duši žrtve razapete na hladan zemljani pod, neće biti traga onome što se dogodilo.

Hoćete da pričam samo o sebi? Nemate ni trunku osećanja i morala. Trebalo je da mi to bude jasno čim sam video vašu mesnatu glavu i sitne oči. Ipak, uradiću kako kažete jer zaista očekujem da posle toga budem pušten.

Meni više ništa nije uspelo da otme misli od tog događaja. Ni u čemu nisam video smisao. Čemu ljudski život ako može biti uništen tokom nekoliko trenutaka divljaštva?

Drhte mi ruke. Bojim se da me opet hvata groznica. Ali, to je samo trenutna nevolja. Uveravam vas da sam zdrav. Dugo nisam bio, priznajem. Ponašao sam se nerazumno. Često sam postavljao skele za neki podnošljiviji život i uvek ih sâm rušio. Jer, pitao bih se, odakle mi pravo da život lakše podnosim? Ono što se dogodilo u toj kući okamenilo me je spolja, a smrvilo iznutra. Kretao sam se savijen pod nevidljivim teretom. Lice mi je postalo gruba grimasa, koju su ljudi, možete li da zamislite, tumačili kao višak sigurnosti. A bila je to stvrđnuta gorčina.

Hranio sam se krvavim mislima. U mozgu ih se rojilo više nego muva po pripeci. Viđao sam ljudske trupove bez udova, ponekad i bez glave, nabijene na

kočeve. Uživao sam zamišljajući da su to tela bezdušnika iz one kuće. Maštao sam da je to moje delo. Uranjao sam sve dublje u strahote. Hteo sam da saznam postoje li granice ljudske opakosti. Želeo sam da me više nikada ništa ne iznenadi. Da budem spreman. To mi je bila opsesija, mislio sam da je to sve: biti *spreman*. Hteo sam da se usidrim u srce tame, da budem onaj koji je video užas nad užasom.

Ali te večeri, kada sam sa groblja došao kući, prvi put sam poželeo da izronim iz mulja. Posmatrao sam oca kako čita Bibliju. Uvek je to činio pred počinak. I uvek je spavao mirno. Ništa ga nije moglo probuditi dok ne bi sam odlučio da je dosta. Nije se trzao, niti preznojavao poput mene. Ja Bibliju nikada nisam čitao. Uticaju očeve i majčine vere u Boga uvek bi se suprotstavio san koji sam imao još kao dete. U tom snu bio sam nakratko ostavljen u tuđoj kući, gde sam nabasao na neku knjižicu o veri. Listajući je, stigao sam do stranice na kojoj je bio nacrtan Bog. Dok sam posmatrao crtež, osetio sam oštar talas jeze. Bog je izgledao kao neko ko prezire mnoštvo napaćenih duša koje su bile okupljene oko njega i čekale da vide jesu li zaslužile milost. Bio je prikazan nevešto. Imao je grube crte lica, sastavljene zube i stisnute oči. Brada mu je bila obrijana, a na glavi je imao nešto nalik na gusarsku maramu. Osetio sam strah, ozlojeđenost i gađenje zbog toga što je tako ružan. U snu sam sklopio knjižicu i bacio je, ali crtež

je nastavio da me proganja na javi. Svet ne može biti lep, pomišljao sam, ako ga je sazdalo onako grozno biće. No, kako sam rastao, slika Boga se menjala. U mojim mislima lik mu je postajao sve blaži i dobroćudniji, a vera u njega trudila se da izraste i u mojoj duši. A onda, tek što je pustila mali, nejakni koren, poseklo ju je zverstvo nad mojom voljenom. Iako je prestao da bude avet, Bog, bar za mene, nikad nije postao zaštitnik nedužnih.

Sačekao sam da otac odloži Bibliju i zaspi. Uzeo sam je i pod svećom počeo da je nasumice prelistavam. Povremeno bih zastao i čitao pojedine pasuse, ostajući ravnodušan. Vratio sam Bibliju pored oćevog uzglavlja, tamo gde je uvek stajala dok je spavao. Podigao sam pogled ka zidu na kojem je visila mala slika sveca. Šta rade Bog i svi ti sveci, pomislio sam. Postoji li ijedno mesto gde se još naslućuje prisustvo Svetog duha? Je li uopšte važno postoji li Bog ako on nije dobrota i pravednost? Čuvaju li anđeli ikoga ili je to banda nebeskih gusara koju predvodi Taj sa maramom na glavi? Nije bezverje, pomislio sam, u ubeđenju da Bog ne postoji, nego da njegovo postojanje nema značaja. Skinuo sam sliku sa zida i zagledao se u lice sveca. Delovalo mi je blago i ljutito u isti mah. Seo sam na pod, naslonio se leđima o zid, savio kolena i skupio telo. Držao sam sliku i drhtao. Video sam da mi se na rukama pojavljuju mrkocrvene pege. Prizor je bio odvratni. Nisam mogao da ga

podnesem i ugasio sam sveću. U glavi mi se podizala oluja koja je u čvor svezala očaj, nadu, bes i molitvu. Tminu bezverja parali su blesci vere. Zašto ste dopustili čovekovo klonuće, pitao sam sveca. Zašto baš ti ne podigneš mač umesto krsta i ne kreneš na vukove? Kome ide dobrota, a kome gnev svih vas? Koga blagosiljate? Zašto vas nema kada ste nam potrebni? Ima li spokoja? Je li sasvim nestala vaša snaga? Je li uminuo sjaj vaše vrline? Bog je jedan, svemoguć, ali i beskrajno ravnodušan. Ili je umoran? Senka silnih zala nadvija se nad nama. Znam, čovek je grešio, ali zar nije Spasitelj te grehe preuzeo na sebe i stradao za sve nas? I gde je sad on? Kada će da se vrati, kao što je kazano? Ima li gore nekoga ko će nas zaštititi i pomoći nam, a zlo vratiti u jezero od ognja i sumpora, gde mu je mesto? Gde je ta strašna pobeda milosti? Hoće li munja iz otvorenog neba naterati zemlju da primi pogane u mrkli mrak svoje utrobe? Jesu li ljudi dosadili Bogu, pa su mu svi postali isti? Je li zlikovac sad ravan čestitome? Zašto se Car Nebeski ne odazove onima koji mu pevaju i slave ga, a bedu i nesreću deli štedrom rukom? Ima li Raja, ili je to tamo, gde god bilo, samo druga smrt i hladna tamnica? Hoće li ikada nastupiti trudovi kojima će otpočeti rađanje novog i pravednijeg sveta – ili ćemo skončati u ništavilu?

Osećao sam kako mi kroz kičmu, pršljen po pršljen, prolazi vatra. Groznica me je uzimala pod

svoje. Prekrivala me je tama. Priljubio sam sliku sveca na grudi i ispustio dugi, nemi urlik. Iza toga ne sećam se ničega, niti ću se ikad setiti. Jer ničega i nema, moj dželate i dobročinitelju.